

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. III. Vtrum in Angelis possit esse discursus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

colorem quasi formale, & sic color & lumen sunt unum tantum visibile, & simul à visu videntur, Essentia autem Angeli est ratio cognoscendi omne quod cognoscit, quamvis non perfectè, propter quod formis superadditis indiget: cognoscit enim omnia per modum substantiæ suæ, ut dicitur in libro de causis, & secundum propriam virtutem & naturam, ut dicit Dionysius cap. 7. de divinis nominibus unde cum intelligit se & illa, non intelligit simul multa, nisi ut unum.

14 Dices: Angelus movens cælum, seipsum intelligendo, simul cælum quod ab eo movetur intelligit, cum moveat illud per intellectum & voluntatem: Sed cognitio cæli moti ab Angelo, nullam habet subordinationem ad cognitionem quam habet Angelus de seipso: Ergo Angelus potest cognoscere diversa objecta per actus distinctos, nullam inter se habentes habitudinem & subordinationem, subindeque plura ut plura simul intelligere.

15 Respondeo concessi: Majori, negando Minorem: cælum enim & ejus motus pertinent quodammodo ad perfectionem Angeli ipsum moventis, subindeque eorum cognitio ad perfectam Angeli notitiam ordinatur. Idem dicendum est de cognitione eorum quæ sunt commissa Angelorum custodia: illa enim cognitio ad perfectam Angeli custodis notitiam quodammodo pertinet, & per consequens facit quodammodo unum cum illa.

16 Objicies secundò: Sensus tam externus quam internus cognoscit simul plura per modum plurimum: visus enim simul videt plures homines, plura animalia, plures arbores, & alias res in prospectu positas; auditus etiam simul audit vocem loquentis, & sonum campanæ, tactus quoque plures qualitates in eadem re simul percipit, nempe frigus, duritiem, aut molliem; & denique sensus communis objecta visus, auditus, gustus, tactus, & olfactus simul percipit: cur ergo hoc idem non tribuamus intellectui, qui multo perfectior facultas est, & maximè intellectui Angelico.

17 Respondeo primò, negando Antecedens: nam quando plura objecta à sensibus externis vel internis simul percipiuntur, non per modum plurimum, sed per modum unius cognoscuntur, quatenus scilicet unum objectum adæquatum & totale unius sensationis efficiunt, & per unicam speciem representantur. Ita D. Thomas quodlibet. 7. art. 2. ad 1. ubi hæc scribit: *Sensus communis quantum sit una potentia secundum essentiam, tamen aliquo modo multiplicatur secundum esse, in quantum coniungitur diversis sensibus propriis; sicut unum centrum coniungitur pluribus lineis: unde immutationes omnium sensibilibus simul terminantur ad sensum communem; sicut motus qui esset per omnes lineas, posset simul terminari ad centrum. Sed intellectus non multiplicatur modo predicto in plures potentias, & ideo non est simile.* Alia etiam inter intellectum & sensum tam externum quam internum reperitur differentia: nam sensus est potentia organica, & ideo potest in diversis partibus organi diversas sensationes elicere; quod non potest intellectus, quia est potentia inorganica & indivisibilis. Unde secundò responderi potest, dato antecedente, negando consequentiam & paritatem.

18 Objicies tertio: Plures simul dantur species intelligibiles in intellectu tum humano, tum Angelico, non coordinatæ inter se, seu non ordinatæ ad

representandum unum, sed representantes plura ut plura: Quidam ergo in illo simul esse poterunt plures intellectiones & species expressæ, quibus plura ut plura cognoscantur.

Respondeo rationem disparitatis esse, quia species intelligibiles ex parte principii intellectivi tenent, & se habent per modum principii & causa intellectiōis, intellectiō autem & species expressæ sunt ultimus terminus, & ultima actualitas potentie intellectivæ, ut patet ex supra dictis: licet autem ejusdem possint dari plura principia partialia, & plures formæ & virtutes idem principium totale complentes; repugnat tamen eandem rem habere plures ultimas actualitates, pluresque terminos ejusdem rationis, & non subordinatos, ut supra ostendimus.

ARTICULUS III.

Verum in Angelis posse esse discursum.

§. I.

Quibusdam præmissis conclusio negativa statuitur.

Scotus in 2. dist. 7. quæst. 1. admittit in Angelis discursum, tam circa naturalia quam circa supernaturalia. Ei favet Molina in præfati, dicens quod Angelus discurret per accidens circa objecta. Suarez verò libro 2. de Angelis cap. 33. docet angelos posse discurrere circa supernaturalia, & circa naturalia quæ non possunt cognoscere evidenter, qualia sunt futura contingentia, & cogitationes cordis. Econtra Divus Thomas & ejus Discipuli omnem prorsus Angelis denegant discursum, tam actuale quam possibile; & circa res tam naturales quam supernaturales, tam circa ea quæ evidenter cognoscunt, quam circa ea quæ conjecturaliter solum intelligunt. Pro qua sententia declaratione, duo præmittenda sunt.

In primis cum eodem S. Doctore supra quodlibet. 14. art. 7. observandum est, duplicem esse discursum; unum improprium, qui dicit tantum successionem actuum se consequentium absque illatione, ut quando intellectus intelligit hoc post hoc: alterum proprium, qui non solum successionem, sed etiam causalitatem inter actus importat, ut prior causet & inferat posteriorem. De primo non est difficultas in præfati, quia manifestum est illum reperiri in Angelo: cum enim non sit actus purus, nec in esse intelligibilis, nec in esse naturali, sicut Deus, omnia unico actu intelligens nequit, sed pluralitate actuum sibi succedentium indiget. Unde solum hic agimus de secundo discursu.

Supponendum est etiam, ad verum & proprium discursum, non sufficere, quod unum objectum sit ratio cognoscendi aliud: alias scientia Dei & visio beatifica essent discursivæ; cum essentia divina sit ipsi Deo & beatis ratio cognoscendi creaturas: potentia etiam visiva esset discursiva cum lumen sit illi ratio videndi colores, ut docent Averroës & Avicenna. Verus ergo & proprius discursus duas necessario requirit condiciones: prima est distinctio actuum, quæ sit realis, si discursus sit formalis; secunda est, quod sit illatio & vera causalitas inter actus, ita ut prior causet & inferat posteriorem; quod accidit quando intellectus intelligit hoc et hoc, sive quando ex uno prius cognito devenit ad cognitionem alterius posterioris cogniti: hæc tamen prioritas & posterioritas non est semper

rationis, sed sæpe est prioritas naturæ & ratio.

Quod confirmatur ex motu corporum, per analogiam ad quem dicitur motus seu discursus intellectualis: tunc enim est propriè motus seu discursus corporalis, quando corpus non solum in unum successe medium, & postea finem, sed etiam attingit finem per medium, ita quod attingentia mediæ sit causa perducens illud ad attingentiam finem. Ex quo intelliges, magnam esse differentiam inter hæc tria: videre aliquid in alio, videre post aliud, & videre ex alio. Deus enim videt omnia in seipso, non tamen post aliud, aut ex alio: Angeli vident unum post aliud, non tamen ex alio, ut infra patebit: homines verò videt unum post aliud, & ex alio. Videre in alio denotat omnimodam similitudinem ex parte actus; & prioritatem ac posterioritatem seu dependentiam inter objecta, ita ut unum sit ratio cognoscendi aliud. Videre post aliud, dicitur successione ex parte actuum, absque causalitate & dependentia unius ab altero. Videre autem ex alio, non solum distinctionem actuum, sed etiam causalitatem & dependentiam unius ab altero importat. His præmissis: pro resolutione difficultatis propositæ.

Dico, in Angelis nec dari, nec esse posse discursum propriè dictum. Ita D. Thomas quæst. 1. de verit. art. 15. sic dicens: *Sicut nos sine discursu principia cognoscimus simpliciter intuitu, ita et Angeli omnia que cognoscunt; unde & intellectuales dicuntur, & habiunt principiorum in nobis sicut intellectus.* Et 1. 2. quæst. 89. art. 4. Intellectus Angelis, inquit, non est discursivus ut scilicet procedat a principis ad conclusiones, seorsim ut semper intelligens, sicut in nobis contingit. Unde etiam, quod quandounque considerat conclusionem, considerat eas prout sunt in principis. Idem docet ex professo hic art. 3. & probat in argumento *sed contra*, ex Dionysio cap. 7. de divin. nomin. dicente Angelos non congregare divinitatem cognitionem a sermonibus diffusis, id est discursivis & sermonibus mentalibus. In corpore

vero articuli probat duplici ratione. Prima sumitur ex comparatione proportionali principium ad corpora; sic enim comparantur animalia spiritus ad humanos in acquirendo suam perfectionem, sicut corpora cælestia ad terrestria. Eodem modo igitur inter naturas corporeas principium locum obtinent cæli, ita inter naturas spirituales principatum tenent Angeli: Atqui corpora cælestia in hoc differunt a terrenis, quòd per motum valde imperfectum (augmentati-
onem scilicet & alterationis) perfectionem suam consequuntur; illa verò sine motu (saltem imperfecto, sed ad summum perfectissimo inter corpora, & valde elevato, scilicet locali) suam habent perfectionem: Ergo in ordine ad cognitionem ve-

luti, que est perfectio naturæ spiritualis, discursus qui est motus quidam spiritualis, omnium principia dependenti possunt in linea intellectuali imperfecta (scilicet in linea intellectuali imperfecta) locum habebit quidem in hominibus, qui sunt substantiæ spirituales, terrestres, & cælestes, & supremi in ordine intelligibili creaturæ, sed ad summum poterunt moveri motu intellectuali communiter dicto, qualia est pura & simplex apprehensio sine discursu.

Unde ratio innotuit huic principio: Quæ perfectio in aliquo genere, non debent acquiri suam perfectionem eo modo quo nota quæ

sunt imperfecta in eodem ordine; unde cælum non acquirit suam perfectionem per motum alterationis & augmentationis, sicut corpora inferiora: Cum ergo Angelus sit perfectus in ordine intellectuali, non debet acquirere suam perfectionem per motum discursivum, eo modo quo intellectus humanus, qui infimum tenet locum in eodem genere.

Secunda ratio Divi Thomæ sic potest proponi. Ibi non est discursus formalis & propriè dictus, ubi non sunt plures cognitiones realiter distinctæ, quarum una causetur ex alia: Sed tales cognitiones non sunt in Angelis: Ergo illis discursus formalis & proprius non convenit. Major patet ex secunda suppositione, Minor verò suadetur. In illis non reperitur ordo ille cognitionum, qui visis principis, simplici quodam intuitu, ex vi cognitionis principiorum, statim conclusiones ipsas intelligunt: Sed Angelus hoc facit: Ergo in eo ordo ille cognitionum, quarum una causetur ab alia, non reperitur. Major est certa: idè siquidem in cognitione conclusionum utimur discursu, quia non statim ex vi visionis principiorum eas intelligimus Minor verò probatur: Nam in nobis ex imperfectione & debilitate luminis intellectualis provenit, quòd non statim ex vi visionis principiorum intueamur conclusiones in ipsis contentas: Ergo cum contra Angelus habeat perfectum & forte lumen intellectuale, visis principis, in ipsis absque nova cognitione intuetur conclusiones. Unde Angeli communiter dicuntur intelligentes; homines verò rationales appellantur; quia isti ratiocinando ad cognitionem veritatis perveniunt; Angeli verò per simplicem intuitum vident conclusiones in principis, & effectus in causis.

Dices primò cum Molina, hac ratione D. Thomæ rectè quidem concludi, quòd Angelus non debeat necessariò uti discursu; cum hoc tamen stare, quòd per accidens & ex sua libertate possit illo uti: quia licet visis principis, possit in eis eodem intuitu videre conclusiones, potest tamen pro sua libertate, videndo principia, ibi sistere, & statim per aliam cognitionem deducere conclusiones in illis principis contentas. Quod maximè verificatur in Doctrina Thomistarum, qui docent quemlibet Angelum posse pro sua libertate uti inadæquatè qualibet suâ specie, ad unum objectum inadæquatè ipsius cognoscendum: ex hoc enim sequitur manifestè, quòd ex uno objecto partiali suæ speciei priùs cognito, possit procedere ad aliud objectum partiale ejusdem speciei cognoscendum, subindeque discurrere.

Sed contra primò: Quod est proprium homini, nequit ullo pacto convenire Angelo: Sed ratiocinari & discurrere est proprietas hominis, sicut esse rationale & discursivum est ipsius essentia: Ergo discursus & ratiocinatio, nec per se, nec per accidens potest Angelo convenire; sicut nec mugitus equo, nec latratus bovi. Nec obstat quòd D. Gregorius homil. 10. in Evang. appellat Angelum, *animal rationale*: sicut nec quòd dicit Damascenus lib. 2. fidei cap. 3. nimirum, quòd *natura Angeli rationalis est, & liberè potest stare arbitrioque sulca*. Nam ut ait D. Thomas supra quæstione 51. art. 1. ad 2. D. Gregorius metaphoricè tantum nominat Angelum *rationalis animal*, propter similitudinem rationis; Damascenus verò rationale pro intellectuali, non pro discursivo usurpat: sicut Verbum Divinum in Scriptura *λόγος*, seu ratio Patris, id est ejus sapientia

pientia & intelligentia nuncupatur. Unde Justinus Martyr, referente Baronio, initio historiae Ecclesiasticae, ait Christianos esse nominandos, quotquot è gentibus, licet adventum Christi præcesserint, cum ratione vixerunt; quia nimirum Christus est ratio & sapientia aeterna.

29 Secundò magis impugnatur hæc Molinae responsio: Angelus non potest pro sua libertate immutare modum naturalem suæ cognitionis; utpote qui non subditur ipsius libertati, sed ex natura sua ei cognovit: cognoscere autem conclusiones, simul intiendo earum principia, absque illatione unius ex alio, est modus cognoscendi ei maxime connaturalis, quia ipsum exigit natura Angelica, ratione suæ perfectionis & excessus supra naturas intellectuales inferiores. Unde (ut respondeatur ad id quod additur de doctrina Thomistarum) licet possit Angelus, utendo inadæquatè aliquà ex suis speciebus, solum in ipsa intueri principium, & ibi sistere, cum tamen postea utendo eadem specie, vult in ipsa intueri conclusionem, nequit id facere, ex illa priori cognitione deducendo aliam; sed eà omisâ, debet talem elicere cognitionem, per quam simul inueatur & principium & conclusionem: quia (ut jam ostendimus) hoc exigit naturalis ejus modus cognoscendi.

30 Dices secundò cum Suare, hac ratione D. Thomæ ad summum concludi, quòd Angelus non possit discurrere circa objecta naturalia; subindeque cum ipsa adhuc stare, quòd utatur discursu circa supernaturalia; cum circa ea non habeat ex se lumen perfectum, sed ad summum potentiam obedientialem.

Sed contra: Sicut gratia non deprimit naturam ad ordinem inferiorem, quia de se est immaterialior & elevatior quàm natura, ita cognitio supernaturalium, quæ est aliquid Angelo gratuitum, non deprimit modum intelligendi ipsi connaturalem, sed potius ipsum perficit & elevat. Ergo Angelus cognoscendo supernaturalia, non deprimitur ad modum cognoscendi suæ naturæ inferiorem, qualis est modus cognoscendi per discursum; sed relinquitur cum modo intelligendi sibi connaturali, solumque cum eo elevatur ad altiorum ordinem.

Adde quòd, lumen supernaturale de se non est discursivum, ut testatur D. Thomas 2. 2. quæst. 9. art. 1. ad 1. sed solum ex parte subjecti, quando scilicet est in subjecto ex se discursivo: Ergo cum Angelus, qui est subjectum talis luminis, in ordine ad cognitionem supernaturalem, ex se, sive ex sua natura non sit discursivus, non recipit tale lumen ut discursivum, subindeque non discurret circa supernaturalia.

31 Confirmatur: In hoc principio, *Christus est homo*, continetur necessariò hæc conclusio, *Christus est risibilis*: Ergo sicut lumine naturæ Angelus uno & indivisibili actu cognoscit Petrum esse hominem, & esse risibilem, ut fatetur Suarez; ita lumine supernaturali fidei, unico & simplicissimo actu, illas duas propositiones simul attingit, & unico intuitu in hoc principio, *Christus est homo*, videt illum esse risibilem.

Ex quibus patet, quòd non solum de facto Angelus non discurret, sed etiam quòd nullo modo sit possibile ipsam discurrere, sive per se, sive per accidens, sive circa naturalia, sive circa supernaturalia. Sicut enim intellectus hominis, quantumcumque imperfecte se habeat in aliqua cognitione, nunquam dejicitur ad hoc ut modo brutali

A cognoscat, nempe per instinctum & determinationem, non verò per arbitrium & discursum in naturalia, futura contingentia, cogitationes cordis, & alia ejusmodi, nunquam tamen in modo cognoscendi ad hoc deprimitur, ut ea sicut homo per discursum propriè dictum intelligat.

s. II.

Præcipue objectiones solvantur.

Objicies primò: Illud agens intellectuale est propriè discursivum, etiam circa naturalia, quòd habet distinctas de illis cognitiones, quarum una causatur ex alia: Sed Angelus ita se habet. Ergo discursivus est. Major constat ex suppositione ab initio facta. Minor verò probatur: Nam ex una parte Angelus ex cognitione sui cognoscit Deum, & ex cognitione causæ naturalis intelligit illius effectus; ex alia verò parte istæ cognitiones sunt distinctæ & diverse, quia (inquit Molina) una est intuitiva, nempe cognitio quam habet Angelus de seipso, & illa quam habet de causa naturali; alia verò abstractiva, scilicet cognitio quam habet de Deo, ex cognitione sui, & cognitio effectus quam ex cognitione causæ naturalis deducit: Ergo &c.

Confirmatur: Angelus habet diversas & distinctas volitiones, quarum una causatur ex alia; nam ex intentione finis, eligit media; & ex dilectione sui necessaria libere diligit alia à se: Ergo similiter potest habere diversas cognitiones, quarum una causatur ex alia.

Respondeo ad objectionem, negando Minorem. Ad cujus probationem, concessa primâ parte illius, nego secundam, quòd scilicet cognitio illa quam habet Angelus de Deo, ex cognitione sui, sit distincta à cognitione suæ essentiae; & similiter quòd cognitio effectuum quam habet ex cognitione causæ naturalis ipsorum, sit formaliter diversa à cognitione talis causæ: Ad probationem subjunctam in contrarium, quâ convincitur Molina ad concedendum Angelis discursum propriè sumptum, dico unam eandemque notitiam posse esse respectu diversorum objectorum intuitivam simul & abstractivam; ut constat in visione Beata, quæ unica numero existens in quolibet Beato, est intuitiva Dei & creaturarum existentium, abstractiva verò respectu possibilium: unde non est mirum quòd eadem cognitione, quâ Angelus suam essentiam intuitivè intelligit, Deum abstractivè cognoscat; & eadem notitiâ, qua intuetur causam aliquam naturalem, abstractivè intelligat ipsius effectum.

Ad confirmationem, dato Antecedente, nego Consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis assignatur à D. Thoma infra quæst. 60. art. 2. in corp. ubi sic habet: *Cognitio intellectus sit secundum quòd vos coenite sunt in cognoscendo. Est autem ex imperfectione intellectualis naturæ in lumine, quòd non statim eius intellectus naturaliter habet omnia intelligibilia, sed quaedam, quædam in alia quodammodo noverit: sed actus appetitive virtutis est è converso secundum ordinem appetentis ad res; quarum quaedam sunt secundum se bona, & ideo secundum se appetibilia; quædam verò habent rationem bonitatis ex utroque aliquid, & sunt appetibilia propter aliud. Unde non est ex imperfectione appetentis quòd aliquid appetat naturaliter ut finem, & aliquid per electionem ut ordinatur ad finem. Quia igitur natura intellectualis in Angelis perfecta est, invenitur*

in sola cognitio naturalis, non autem ratiocinativa: A

quæ non possunt cognoscere evidenter: v. g.

quando dæmones visis Christi miraculis, con-

spiciiebant ipsum esse Filium Dei; vel dum ex ali-

quibus signis, aut externis indicis, venantur ac

explorat cordium secreta, & futura contin-

gentia: si quidem ibi sunt duo actus, quorum

unus causatur ab alio, scilicet visio mirabilium

Christi, & suspicio divinitatis illius; visio hujus

signi externi, putâ immutationis vultus, & sus-

picio talis cogitationis in mente conceptæ. Ne-

que valet si dicas, hæc omnia cognosci unico a-

ctu, subindeque ibi nullum intervenire discurs-

um, qui pluralitatem actuum, quorum unus sit

causa alterius, essentialiter importat. Nam con-

tra: Repugnat unum & eundem actum esse si-

mul evidentem & obscurum, certum & opina-

tivum, necessarium & liberum: Sed cognitio

mirabilium Christi erat dæmonibus evidens,

certa, & omnino necessaria; cognitio verò di-

vinutatis illius, inevidens, incerta, opinativa, &

contingens: Ergo ibi erat diversitas actuum.

Respondeo approbando responsum inter

arguendum datam. Ad probationem in contra-

rium dicendum est, quod sicut non implicat

eundem actum cognitionis esse simul abstra-

ctivum & intuitivum, respectu diversorum, ut su-

prâ ostendimus; ita non repugnat esse eviden-

tem & obscurum, necessarium & opinativum: i-

mo sæpe in nobis reperiuntur actus habentes

omnes hujusmodi conditiones; nam contingit

multoties à nobis cognosci principium aliquod

evidenter lumine naturali, & simul in eo quas-

dam conclusiones in confuso tantum & opina-

tivè; quia non penetramus simul, cum veritate

hujusmodi principii veritatem illarum conclu-

sionum, aut necessariam connexionem hujus-

modi principii cum illis conclusionibus.

Ad illud quod subjungitur de scientia, dicen-

dam esse imperfectam discursus, seu quod

cognitio scientifica ex priori cognitione cause-

tur, non esse de ratione omnis scientiæ, sed so-

lum de ratione illius quæ à cognitione princi-

porum realiter distinguitur: ut patet in scientia

divina, quæ est verè & propriè scientia, & ta-

men non est discursiva formaliter, quia princi-

piæ & conclusiones diversis cognitionibus non

implicat, ut docet S. Thomas supra quæst. 14. art.

1. ad 1. & in quæstionibus disputatis, quæst. 2.

de scientia Dei art. 1. ad 4. ubi sic ait: Discursus

non contingit nisi secundum quod intellectus cognoscens

principia, cognoscitur in potentia tantum conclusiones: si

autem actu cognosceret, non esset ibi discursus; cum mo-

do non sit nisi exitus de potentia in actum. Dicitur er-

go in Deo, ratione certitudinis, non autem rati-

onis discursus. Cum ergo Angelus cognoscens

principia, non cognoscat in potentia tantum

conclusiones, sed unico & simplici actu videat

conclusiones in principiis, ut supra ostendimus, est,

non reperitur scientia absque discursu formali,

cum solo discursu virtuali: iste enim nullam im-

perfectiorem importat, sed potius eminentiam

imperfectiorem; cum consistat in unico actu

equivalente pluribus, ac virtute multiplici,

in quantum scilicet unica formaliter cognitio

per naturam terminatur ad causam, quam ad ef-

fectum; prius ad principium, quam ad conclu-

sionem, cum dependentia & causalitate virtua-

li: ita quod terminatio ipsius ad causam & ad

principium, sit ratio terminationis ejusdem ad

effectum & conclusionem.

Obijcies tertio cum Suarez: Esto Angeli non

discutant circa naturalia quæ cognoscuntur evi-

dentur, in illis tamen necessariò dari debet dis-

curtus circa supernaturalia, & circa naturalia

Tom. II.

quæ non possunt cognoscere evidenter: v. g.

quando dæmones visis Christi miraculis, con-

spiciiebant ipsum esse Filium Dei; vel dum ex ali-

quibus signis, aut externis indicis, venantur ac

explorat cordium secreta, & futura contin-

gentia: si quidem ibi sunt duo actus, quorum

unus causatur ab alio, scilicet visio mirabilium

Christi, & suspicio divinitatis illius; visio hujus

signi externi, putâ immutationis vultus, & sus-

picio talis cogitationis in mente conceptæ. Ne-

que valet si dicas, hæc omnia cognosci unico a-

ctu, subindeque ibi nullum intervenire discurs-

um, qui pluralitatem actuum, quorum unus sit

causa alterius, essentialiter importat. Nam con-

tra: Repugnat unum & eundem actum esse si-

mul evidentem & obscurum, certum & opina-

tivum, necessarium & liberum: Sed cognitio

mirabilium Christi erat dæmonibus evidens,

certa, & omnino necessaria; cognitio verò di-

vinutatis illius, inevidens, incerta, opinativa, &

contingens: Ergo ibi erat diversitas actuum.

Respondeo approbando responsum inter

arguendum datam. Ad probationem in contra-

rium dicendum est, quod sicut non implicat

eundem actum cognitionis esse simul abstra-

ctivum & intuitivum, respectu diversorum, ut su-

prâ ostendimus; ita non repugnat esse eviden-

tem & obscurum, necessarium & opinativum: i-

mo sæpe in nobis reperiuntur actus habentes

omnes hujusmodi conditiones; nam contingit

multoties à nobis cognosci principium aliquod

evidenter lumine naturali, & simul in eo quas-

dam conclusiones in confuso tantum & opina-

tivè; quia non penetramus simul, cum veritate

hujusmodi principii veritatem illarum conclu-

sionum, aut necessariam connexionem hujus-

modi principii cum illis conclusionibus.

§. III.

Corollaria notatu digna.

EX dictis in hoc articulo habes primò resolu-

tionem alterius difficultatis, quam pertra-

ctat D. Thomas art. 4. hujus quæstionis, an scili-

cet Angelus intelligat componendo & dividendo:

Ex eodem enim principio, quo supra proba-

tum est, Angelum non discurrete, deducitur et-

iam illum non uti formali compositione & di-

visione: quia sicut in principio videt statim con-

clusiones, ita etiam cognito aliquo subjecto, co-

gnoscit etiam per unum simplicem actum om-

nia quæ illi conveniunt aut repugnant: Ergo si-

cut non discurret, ita nec componit aut dividit.

Dices primò: Intellectus Angelicus inter-

actum utitur pluribus speciebus ad negandum a-

liquod prædicatum de subjecto, v. g. speciebus

hominis & leonis, ad negandum quod leo sit ho-

mo: Ergo tunc non cognoscat ea quæ repugnant

subjecto, per unicum simplicem actum, & con-

ceptum, sed per plures, juxta pluralitatem spe-

cieium; quia conceptus debet proportionari

speciei à qua elicatur.

Respondeo primò negando Antecedens:

quia ad propositionem negativam non est ne-

cessarium habere claram & distinctam cog-

nitionem utriusque extremi; sed sufficit cognosce-

re repugnantiam unius extremi ad aliud; ita

quod illud extremum non cognoscatur quid di-

tativè, sed tantum ut alteri repugnans: ad illud

autem non requiritur necessariò concursus du-

plexis speciei; quia species representans Angelo

fff aliquod

aliquod extremū, repræsentat etiam quicquid ei convenit aut disconvenit; v. g. species repræsentans hominē, repræsentat etiam equum & leonē, non quidditative, sed prout non sunt homo.

43 Respondeo secundò: dato Antecedente, negando Consequentiam: nam etiam si species sint plures, si tamen advenitur per modum unius, non est necesse quod dentur plures conceptus; maximè quando lumen intellectus qui ipsis utitur est perfectum, ut in Angelo contingit: quando autem ille utitur pluribus speciebus ad aliquid affirmandum vel negandum de subiecto, non utitur illis, ut plures sunt, sed ut se habent per modum unius, quia cognoscit unum objectum per ordinem ad aliud. Unde quando additur in objectione, quod conceptus debet proportionari speciei, distinguendum est, debet proportionari speciei totali, ex pluribus partialibus adunatis, ut sic loquar, compositæ, concedo: speciei partiali tantum, nego.

44 Dices secundò: Angelus interdum attribuit subiecto ordinis naturalis aliquod prædicatum supernaturale: Sed illud non potest per speciem rei naturalis repræsentari, nec per eiusdem conceptum cognosci: Ergo tunc necessariò datur duplex conceptus, & consequenter compositio.

45 Respondeo non repugnare quod eodem conceptu intelligatur duplex objectum, unum naturale, & aliud supernaturale. Et quidem si objectum supernaturale cognoscatur quidditative, attingitur per se primò per conceptum; objectum verò naturale, secundum quod quodammodo reducitur ad supernaturale, secundariò tantum cognoscetur. Si verò objectum supernaturale non cognoscatur quidditative, tunc conceptus & species per se primò attingit rem naturalem, & secundariò supernaturalem: sicut species creaturæ repræsentat hoc modo secundariò & connotative creatorem.

46 Dices tertio: Veritas & falsitas non reperiuntur in simplici apprehensione, sed solum in compositione aut divisione, ut docetur in Logica: Sed veritas & falsitas sunt in intellectu Angelico: Ergo & compositio ac divisio.

47 Respondeo distinguendo Majorem: non sunt nisi in compositione & divisione formali aut virtuali, concedo Majorem: formali tantum, nego Majorem. Quamvis autem in intellectu angelico non sit compositio aut divisio formalis, in illo tamen reperitur compositio & divisio virtualis, sicut & virtualis discursus; quia simplex illa penetratio quidditatis, intellectui angelico conveniens, æquivalere nostræ compositioni & divisioni; & idè in illa veritas aut falsitas reperitur, licet non possit reperiri in nostra simplici apprehensione, propter rationem oppositam.

48 Ex dictis etiam colliges plures prærogativas & excellentias, quibus scientia angelica eminet supra humanam. In primis enim scientia nostra limitata est, & ad certum genus entis coarctata ac definita: angelica verò ad omnia ferè naturalis ordinis scibilia se extendit, totius naturæ statum, & universi ordinem, rerum omnium creaturarum naturas, genera, species, & individua attingit; quia hæc omnia pertinent ad ordinem & pulchritudinem universi, cuius regimini Deus Angelos præfecit. Unde præclare Gregorius lib. 2. Moral. cap. 2. dicit: *In hoc natura angelica est à natura nostræ conditione distincta, quod nos & loco circumscribimur, & cæcitate ignorantia coarctamur:*

A Angelorum verò spiritus, loco quidem circumscripti sunt, sed tamen eorum scientia longe super nos incommensurabiliter dilatatur; interius quippe exteriorum, sicutur. Quid enim de his qua scienda sunt nesciunt, quæ ne nostræ scientiæ, valde dilatata est, sed tamen comparatione divina scientiæ angustia. Angusta sane, quia non omnia possibili, nec futura, nec cogitationes cordium, nec mysteria gratiæ lumine naturali cognoscunt; nec Deum ut est in cognitione intuitivâ vident, nec comprehendunt. Dilatur tamen eadem scientia Angelorum respectu nostri, quia omnia sibi inferiora nedum

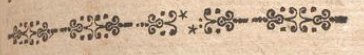
B Deinde, Scientia Angelorum semper est in aliquo actu secundo, saltem quantum ad cognitionem sui, & Dei ut auctoris naturæ, sicut supra declaratum est: non enim illis sicut nobis in eis sensus, nec vigilia, & somni vicissitudo, quæ intellectuales illorum operationes interpollentur. Non est etiam in potentia quantum ad ea que tenent ex parte principii cognitionis: sicut enim corpora superiora, scilicet celestia, non habent potentiam ad esse, quæ non sit completa per actum; ita celestes intellectus, scilicet Angeli, non habent aliquam intelligibilem potentiam, quæ non sit totaliter completa, per species intelligibiles eis connaturales, ut supra vidimus.

C Præterea Angelus non discit, nec componendo vel dividendo intelligit, sed unico intuitu videt effectus in causis, conclusiones in principiis; & cognito subiecto, statim omnia quæ illi conveniunt aut repugnant per unicum simplicem actum cognoscit. Hinc Dionysius cap. 7. de divin. nomin. ait, quod Virtus intellectualis Angelorum resplendet perspicaci divinarum intellectuum simplicitate. Et D. Bernardus serm. 5. in Cantica. *Cælestis spiritus, inquit, solâ vicinitate ac vicinitate naturæ sufficit apprehendere summa, & infima penetrare.* Unde Angelorum scientia, non solum habet rationem scientiæ, sed eminenti quodammodo est simul scientiæ & intelligentiæ, & æquivalere nostræ scientiæ, & habitus primorum principiorum: quæ enim sunt divisa in inferioribus, adunantur in superioribus.

D Denique in Angelis duplex solet distinguere cognitio, matutina scilicet & vespertina, ut ex Augustino declarat Angelicus Doctor, hic art. 6. & 7. Cognitio matutina dicitur illa, quæ per lumen gloriæ, & visionem beatificam, videntur res in verbo, id est in essentia divina gerere vices verbi & speciei expressæ: vespertina verò, quæ per species inditas res in seipsis cognoscunt. Nam ut ait Augustinus lib. 11. de civit. cap. 7. *Quia cognitio creaturæ in seipsa decoloratur, ut in*

E dicam, quàm cum in Dei sapientia cognoscitur, velut in arte perquam facta est; idè vespere congeneratius quàm nox uti potest. Et lib. 4. de Genesi ad litt. cap. 22. *Multum interest, inquit, inter cognitionem rei cuiusque in Verbo Dei, & cognitionem naturæ ejus; ut illud merito ad diem pertinet, hoc ad vespeream, in comparatione enim lucis illius que in Verbo Dei conspicitur, omnis cognitio, quæ creaturarum quamlibet in seipsa nominamus, merito nox dici potest.* Hæc autem distinctio cognitionis angelicæ in matutinam & vespertinam, ab Augustino introducta est, ut caput primorum Geneseos, in quo mundus sex dierum spatio à Deo dicitur conditus, facilius explanaret. Cum enim quarto die Sol factus legatur, appa-

apparere quomodo ante quartum diem potuerit esse distinctio inter mane & vespere, & series illa dierum, qui Solis circuitu peraguntur. Unde ut hac difficultate se expediret, de die spirituum hoc difficultate se exposuit; ita ut si seu cognitione angelica, illud exposuit; ita ut si ex mane & vespere fit unus dies consuetus, sic ex utraque notitia, matutina & vespertina, unus dies angelicæ cognitionis exurgat. De quo videri potest S. Thomas quæst. 8. de veritate art. 17. ubi duplicem hanc Angelorum cognitionem fuse explicat.

DISPUTATIO XI.

De dilectione Angelorum.

Ad quæstionem 60. Divi Thomæ.

Ablatis his quæ ad intellectum Angeli pertinent: ordo doctrinæ postulat ut ad ea quæ spectant ad voluntatem, naturam posterioriorem intellectui, gradum faciamus. Sed quæ ea quæ in quæstione 59. docet D. Thomas de voluntate Angeli, facilia sunt, & patent ex his quæ de potentia animæ rationalis docentur in Philosophia, hanc quæstionem prætermittimus, ut de dilectione Angeli, quæ est præcipuus voluntatis actus, breviter differamus.

ARTICVLVS VNICVS

An amor, quo Angelus seipsum & Deum naturaliter diligit, sit necessarius, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium?

Certum & indubitatum est apud Theologos, Angelum seipsum amare necessariò necessitate specificationis: cum ita adigatur ad amorem sui, ut actum contrarium, nempe odium sui, habere nequeat. Unde solum difficultas est, an seipsum & Deum necessario diligit, quoad exercitium? ita ut actum dilectionis naturalis sui & Dei, nunquam possit interrompere, seu ab illo omninò cessare?

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico breviter, Angelum seipsum, & Deum ut auctorem naturæ, amare necessariò, etiam quoad exercitium. Est contra Ferrarientem, contra Gentes cap. 109. quem sequitur Vazquez in commentario art. 3. hujus quæstionis: est tamen communior inter Thomistas. **E** Probatum prima pars ratione fundamentali. Angelus cognoscit & contemplatur seipsum necessariò, etiam quoad exercitium, ut disputatio præcedenti ostendimus: Ergo eadem necessitate seipsum diligit. Probatum consequentia: tum quia operatio voluntatis proportionatur operationi intellectus, per quam dirigitur & regulatur: tum etiam, quia si Angelus seipsum necessariò semper intelligit, vult necessariò seipsum amare, quia hoc est sibi velle maximum bonum. Adde quod ex naturali cognitione, quæ Angelus se & omnes suas naturales perfectiones comprehendit, resultat necessariò iudicium

practicum omninò immutabile, quo se & omnes illas perfectiones iudicat necessariò debere amari: Ergo necessariò cognoscit seipsum, cognitione practicâ causante amorem, & non solum cognitione merè speculativâ, quæ amorem non parit, ut contendit Ferrarientis loco citato. Consequentia patet, Antecedens probatur. Iudicium de aliquo objecto diligendo est tunc immutabile, quando nulla potest esse ratio formandi iudicium oppositum: Sed nulla potest esse ratio ob quam Angelus formet iudicium oppositum iudicio de seipso diligendo: Ergo Angelus se & omnes suas naturales perfectiones comprehendens, format iudicium practicum omninò immutabile de seipso diligendo. Major patet, Minor probatur. Amor proprius non generat Angelo fastidium, sed delectationem; nec impedit, sed iuvat tanquam medium ad alias operationes, maximè verò ad dilectionem Dei: Ergò nulla est ratio ob quam Angelus formare possit iudicium contrarium iudicio de seipso diligendo: siquidem ratio ob quam potest haberi iudicium de suspensione amoris alicujus objecti, aut de illius odio, est quia amor ille generat tædium, aut est impeditivus majoris boni.

Probatum secundò eadem prima pars, ratione quam insinuat S. Thomas quæst. 16. de malo art. 2. ad 6. ubi ait: *Quantum ad hoc operatio ejus (scilicet Angeli) immutabilis est, quod semper intelligit. Et similiter considerandum est circa voluntatem, cujus operatio proportionatur operationi intellectus.* Quibus verbis aperte declarat, quòd sicut intellectus Angeli non potest cessare ab omni actu, ita nec ejus voluntas: sicut autem omnis cognitio Angeli, in cognitionem sui, tanquam in primam operationem ab ipsa natura determinatam & procedentem, reducitur; ita & omnis ejus volitio naturalis, in amore & dilectione sui fundatur; unde communiter dicitur: amicabilia quæ sunt ad alterum veniunt ex amicabilibus ad seipsum: Ergo amor naturalis quo Angelus seipsum diligit, necessariò debet esse continuus & nunquam interruptus, tum indeque necessarius quoad exercitium.

Ex his probata manet secunda pars conclusionis. Nam in amore naturali quo Angelus seipsum diligit, includitur amor Dei tanquam auctoris & conservatoris proprii esse; cui consequenter Angelus non potest non velle existentiam, aliasque perfectiones, lumine naturali cognititas: Ergo si seipsum amat necessariò quoad exercitium, eadem necessitate Deum ut auctorem & finem naturalem diligit. Unde sicut ex cognitione quæ se & omnes suas naturales perfectiones comprehendit, resultat necessariò iudicium practicum omninò immutabile de sui dilectione, ita & ex cognitione quæ Deum ut auctorem & finem naturalem in seipso tanquam in speculo purissimo contempletur, oritur necessariò iudicium practicum omninò immutabile, quo iudicat illum esse necessariò diligendum, ut magis ex argumentorum solutione patebit.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Esse semper in actu secundo, arguit infinitatem in potentia: Sed voluntas Angeli est finita: Ergo non est semper in actu